

ABORDĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI NORMATIVE PRIVIND SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR INTERNAȚIONALE

Ivan GUZUN,
student, Facultatea Drept, USEM
Coordonator științific: Virginia ZAHARIA,
doctor în drept, conferențiar universitar, UCCM
Ala LUCA,
doctor în drept, conferențiar universitar, UCCM

Rezumat: *Necesitatea și actualitatea investigării științifice a problemei soluționării conflictelor internaționale în lumea contemporană sunt determinate, în viziunea noastră, de câteva motive importante. Dat fiind faptul că momentul-cheie al conflictului internațional îl constituie recurgerea la forță sau la amenințarea cu aplicarea acesteia, evident că prima problemă majoră ce necesită clarificare în noile circumstanțe internaționale ține de încadrarea juridică a recurgerii la forță ca mijloc de soluționare a conflictelor și evaluarea cadrului juridic internațional prin prisma aplicabilității principiului interzicerii folosirii forței în relațiile internaționale.*

Cuvinte-cheie: *conflict, război, soluționare, pașnică, internațional, interes.*

Summary: *The need and the actuality of the scientific investigation of the crisis solving the International tensions in the contemporary world, in our perception are determined by several significant facts. Assuming that the key aspect of the International conflict is the use of force or the threat of its relevancy the first major problem that requires clarification of the current international circumstances is related to the legal framework of the use of force as a compromise on solving the disputes and evaluating the International legal system through the applicability of the principle of prohibition of the use of force in international relations.*

Keywords: *conflict, war, settlement, peaceful, international, interest.*

De-a lungul istoriei, problema păcii și a războiului a fost abordată din diferite unghiuri de vedere și a constituit obiect de studiu pentru teoreticieni și specialiști aparținând unui spectru larg de discipline de la filosofie și istorie până la sociologie, științe militare, polemologie, teoria relațiilor internaționale și drept internațional. Din izvoarele istorice cunoscute astăzi putem constata că problema conflictelor a constituit un subiect de preocupare atât teoretică, cât și practică încă din cele mai îndepărtate timpuri (sec. VII-VI î.Ch.).

În acest sens, sunt relevante legile lui Hammurabi (1792-1750 î.Ch.), care reflectate câteva modalități de soluționare a situațiilor conflictuale. Dacă e să evaluăm ideile filosofilor Greciei Antice pe marginea problemei conflictelor, atunci vom observa că ei nu au promovat o viziune unitară în acest sens. Unii dintre ei (Anaximandr (610- 547 î.Ch.) și Heraclit (sfârșitul sec. al VI-lea – începutul sec. al V-lea î.Ch.)) considerau că conflictul este inerent tuturor fenomenelor și obiectelor și de aceea este practic inevitabil, neputând fi apreciat nici pozitiv și nici negativ. Alți filosofi, precum Platon (428-348 î.Ch.) și Herodot (490-425 î.Ch.) au apreciat doar negativ esența conflictului. Totodată, sunt de remarcat și viziunile lui Ciceron (106-43 î.Ch.), care a propus divizarea violenței în „dreaptă” și „nedreaptă”, respectiv, dezvoltând ideea „războiului just”. [1, p. 13].

În contextul cercetării conflictului a cărui subiecți sunt reprezentanții diferitelor state, o atenție deosebită merită teoria înaintată în Evul Mediu de către Toma D’Aquino (1225-1274) despre necesitatea „competenței autorizate”, adică sancțiunea statului pentru desfășurarea războiului. Cu toate acestea însă, el nu a renunțat la ideea potrivit căreia violența este întotdeauna un păcat. În aceeași ordine de idei, este de menționat și aportul lui N. Machiavelli (1469-1527) la dezvoltarea teoriei conflictului, care în lucrarea „Principele” a subliniat că conflictul este o trăsătură universală a societății, explicând aceasta prin natura vicioasă a omului. [5, p. 23].

În viziunea sa conflictele sociale acute sunt o forță motrică a mutațiilor sociale și politice. La baza conflictelor din societate se află contradicțiile dintre interesele diferitor pături sociale, care sunt exprimate plener în lupta pentru obținerea bunurilor materiale și în apărarea lor. Cauzalitatea conflictelor a fost reflectată și de către Th. Hobbes (1588-1679), care în lucrarea „Leviathanul” a fundamentat concepția „războiul tuturor împotriva tuturor”, susținând că principala cauză a conflictului rezidă în tendința omului de a concura și dorința de a fi egal cu ceilalți semeni sau superiori acestora. La rândul său, concurența poate degenera în conflict. Patimile naturale ale omului provoacă rivalitatea, neîncrederea, setea de glorie și, în consecință, invidia, ura, discordia, răzbunarea, iar, în ultimă instanță – „războiul tuturor contra tuturor”, ceea ce generează conflictele sociale continue. La rândul său, G. Hegel (1770-1831) a întrevăzut cauza conflictului în polarizarea socială dintre acumularea bogățiilor și atașamentul față de muncă în cadrul claselor. Pornind de la cele expuse, constatăm că războiul și pacea constituie o preocupare, probabil, la fel de veche ca însăși știința.

Cu toate acestea, abia în anii 50 ai sec. al XX-lea cercetările în domeniul păcii și conflictului au apărut ca discipline științifice autonome – irenologia (care studiază căile și mijloacele de menținere a păcii) și, respectiv, polemologia (care studiază războaiele ca fenomen sociologic) – cu scopul de a analiza diversele aspecte ale conflictelor, precum și condițiile necesare realizării unui climat de pace. Încercările de a crea o știință specială care să cerceteze domeniul păcii s-au făcut remarcate în multe rânduri de-a lungul sec. al XIX-lea. Totuși, abia după Primul Război Mondial, când lumea a devenit conștientă de distrugerile enorme generate de războaie, pe lângă Societatea Națiunilor Unite și Curtea Internațională de Justiție, au apărut instituții pentru cercetarea relațiilor internaționale (în SUA și Marea Britanie), care aveau ca scop studierea conflictelor și războaielor, a revoluțiilor și războaielor civile, precum și a condițiilor de instaurare a păcii mondiale de durată.

Crimele generate de politica stalinistă și fascistă și perspectiva unui război nuclear au făcut ca cercetarea din domeniul păcii să se impună și mai insistent la sfârșitul anilor 50-ci ai secolului trecut. Scopul cercetărilor din domeniul păcii nu a constat numai în monitorizarea, delimitarea și restrângerea fenomenului războiului, ci eliminarea acestuia ca tip de relație socială și interstatală. Se urmărea astfel ca cercetarea în domeniul păcii să reia ideile considerate anterior utopice cu privire la instaurarea păcii mondiale.

Complexitatea fenomenului studiat a determinat formarea unor adevărate școli de gândire cu rezonanță mondială, la care ne vom opri succint în cele ce urmează. Realismul conține o mare varietate de teorii ale relațiilor internaționale, care pornesc de la premisa că statele sunt motivate în acțiunile lor de interese de putere/securitate și mai puțin de idealuri.

Astfel, conform teoriei realiste, statele nu pot să acționeze decât rațional, judecând la rece situația și acționând pentru a-și păstra/mări puterea, respectiv, securitatea. În teoria relațiilor internaționale școala realistă, apărută ca reacție la crearea instituțiilor/organizațiilor internaționale, s-a concentrat asupra cercetării războiului și a modalităților prin care statele își pot asigura propria securitate. Ideea centrală a acestei școli este că pacea și războiul sunt legate de lupta pentru putere care se dă între actorii mediului internațional.

Unul dintre fondatorii realismului, H. Morgenthau (1904-1980), pornind de la accepțiunea puterii ca „dominația unor oameni asupra gândirii și comportamentului altor oameni”, identifică în lucrarea sa (*Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*) caracteristicile esențiale ale accepțiunii realiste a puterii și, implicit, ale conflictului, precum:

- 1) omniprezența puterii și, prin urmare, a conflictului;
- 2) degenerarea puterii în abuz de putere, adesea cu urmări tragice;
- 3) tendința sa necondiționat expansionistă, care contribuie la înțelegerea și explicarea escaladării conflictelor internaționale;
- 4) puterea și, totodată, scopurile imediate ale părților angajate în cucerirea ei, în cazul sistemului internațional al actorilor implicați în conflict, sunt orientate spre garantarea prestigiului, a suveranității și securității naționale;
- 5) tendința constantă a părților angajate în lupta pentru putere de a-și disimula scopurile proprii în formule ideologice.

Realistul H. Morgenthau considera că principalii actori ai relațiilor internaționale sunt statele, desigur, nu toate, ci doar de cele mai mari, ale căror relații de conflict sau cooperare reprezintă esența politicii internaționale. Acționând pe baza propriilor interese, statul este pus involuntar față în față cu faptul că interesele sale sunt contradictorii intereselor altor state – participante la relațiile internaționale. [4, p. 18].

Prin urmare, cercetătorul este sceptic în ceea ce privește posibilitatea eliminării războiului din viața internațională. Viziunea realistă asupra fenomenului război o regăsim și în opera francezului R. Aron (1905- 1983) (cea mai reprezentativă lucrare fiind *Peace and War. A Theory of International Relations*). Pentru el înțelegerea cauzelor războiului este esențială în descifrarea comportamentului statelor în mediul internațional. Prin urmare, este de părerea că rivalitatea tradițională dintre state este principala cauză a războiului. Locul și rolul războaielor în sistemul relațiilor internaționale, dar mai ales cauzele care conduc actorii mediului internațional la un comportament conflictual au constituit preocupări majore și pentru reprezentantul neorealismului K. Waltz (născut în 1924), care la fel ca și alți cercetători susține că se ajunge mai ușor la pace dacă înțelegem cauzele războiului.

În lucrarea sa *Man, the State and War*, K. Waltz realizează o analiză a ideilor filosofilor, politologilor și istoricilor referitoare la cauzele războiului, grupându-le în trei mari categorii: natura umană, sistemul economic și politic intern al statelor și mediul anarhic în care statele coexistă fără o autoritate supremă pentru a arbitra conflictele între ele, cauze aflate în relații de interdependență. În mod special, el consideră că cauzele majore ale războiului se regăsesc în natura și comportamentul omului. Războaiele pornesc din egoism, din direcționarea greșită a unor impulsuri agresive, din stupiditate [1, p. 13].

Celelalte cauze sunt secundare și trebuie interpretate în lumina acestor factori. De aici devine clar că războiul poate fi eliminat prin iluminarea și înnobilarea oamenilor sau prin asigurarea readaptării lor psihosociale, idee ce predomină în scrierile marilor gânditori, de la Confucius până la pacifiștii de astăzi. În lucrarea *Structural Realism after the Cold War*, o atenție deosebită K. Waltz a acordat coraportului dintre război și democrație, susținând că, în general, democrațiile (societățile 19 democratice – e.n.) pot trăi în pace cu democrațiile.

Însă chiar dacă toate statele vor deveni democratice, sistemul politic internațional ar rămâne anarhic, aceasta deoarece în absența unei autorități externe supreme, un stat nu poate fi sigur că

prietenul de azi nu va fi dușmanul de mâine. Generalizând asupra școlii în discuție notăm că în viziunea realiștilor, principala caracteristică a politicii internaționale este anarhia. În anarhie, statele sunt preocupate doar de creșterea potențialului de putere pentru a-și putea satisface nevoia de securitate și, în ultimă instanță, de a supraviețui atacurilor venite din partea altor state.

Dacă un stat nu dispune de putere (militară, economică, diplomatică etc.) acesta nu poate să-și impună interesele în raport cu alți actori. În opinia realiștilor, nu te poți baza pe instituțiile internaționale, deoarece acestea influențează relațiile dintre state doar marginal, statele puternice vor încerca să impună sau să modeleze aceste instituții în conformitate cu interesele lor naționale (idee ce în viziunea noastră este foarte bine confirmată de realitatea internațională contemporană). Realiștii sunt sceptici în ceea ce privește acceptarea ideilor promovate de adepții liberalismului care susțin că există o serie de norme și principii morale universale și că, atunci când este nevoie, conducătorii de state sau șefii de guverne vor renunța de a-și promova interesul național și se vor comporta în acord cu norma morală, etica și cerința bunăstării internaționale. Liberalismul. Cea de-a doua mare școală din teoria relațiilor internaționale – liberalismul – susține ca idee centrală că libertatea individului trebuie să constituie o valoare supremă și în cadrul relațiilor internaționale [5, p. 23].

Dacă pe plan intern, puterea statului poate fi limitată de răspunderea democratică față de proprii cetățeni, de nevoia de a respecta cerințele economiei de piață și normele de drept, toate aceste momente trebuie transpuse în plan internațional, rezultând astfel și o stabilitate în relațiile dintre state. Liberalismul a abordat problema războiului în opoziție cu starea de pace. Adepții acesteia consideră că războiul ca fenomen politic poate fi eliminat dacă sunt realizate condițiile pentru instaurarea păcii durabile.

O amplă abordare a acestei problematice datează cu sfârșitul sec. al XVIII-lea, fiind atestată în filosofia lui Im. Kant (1724-1804). În anul 1795, acesta publică lucrarea *Zum ewigen Frieden*, care va sta la baza tuturor disputelor și controverselor privind căile și modalitățile de instaurare a unei păci durabile în societatea omenească.

În viziunea filosofului pentru obținerea unei păci perpetue (eternă) ar fi indispensabile următoarele momente: nici un stat independent, mare sau mic, nu trebuie să se afle sub dominația unui alt stat; armatele permanente trebuie să fie abolite; nici un stat nu trebuie să intervină prin forță în constituția sau guvernul altor state; constituția civilă a tuturor statelor trebuie să fie republicană; legea națiunilor trebuie să se bazeze pe o federație a statelor libere. Instrumentele prin care s-ar realiza idealul păcii eterne în comunitatea internațională ar fi „libertatea în interiorul statului și arbitrajul (dreptul) în relațiile dintre state”.

Altfel spus, Im. Kant credea că evoluția societății în conformitate cu supremația legii ar crea premisele pentru o stare de moralitate și echitate în relațiile dintre oameni. În același timp, Im. Kant a fost suficient de realist atunci când observă că societatea sec. al XVIII-lea nu era pregătită și nici nu putea să realizeze o astfel de pace, dar a crezut că timpurile ulterioare vor fi mai potrivite pentru aceasta. Ilustrul gânditor a avut dreptate din acest punct de vedere, deoarece ulterior concepția sa a stat la baza mai multor școli de gândire care s-au încadrat în curentul liberal. [1, p. 13].

Adepții acestui curent au evitat să vadă războiul ca modalitate de a reglementa problemele dintre state cu regimuri democratice liberale. Ei consideră că acesta este un produs al instinctelor agresive al unor elite nereprezentative. Acest fapt nu a însemnat că reprezentanții acestui curent au negat posibilitatea apariției unui asemenea fenomen în reglementarea anumitor raporturi dintre statele democratice, însă în credința lor acesta trebuia să fie un fenomen care să se manifeste extrem de rar. În acest sens, N. Angell (1872-1967), bunăoară, afirma că războiul, deși necesar uneori, este întotdeauna un mod inuman și irațional de a rezolva disputele și că prevenirea lui ar trebui să fie întotdeauna o prioritate politică dominantă. [5, p. 23].

Din perspectiva unei asemenea abordări, cercetătoarea realizează o distincție între conflict și conflictualitate, conflict și criză, conflict și conflict armat, moment ce-i permite să conchidă că conflictul dispune și de o latură pozitivă. În special, evidențiază funcția integrativă a conflictului internațional. Pe de altă parte, analizând tipologia și dinamica conflictelor internaționale, constată că conflictul internațional ca sistem niciodată nu are o formă definitivată. El reprezintă un proces sau un sistem de procese aflat în permanentă evoluție. Cercetătoarea M. S. Cernoudova, la rîndul său, și-a

concentrat atenția în mod deosebit asupra conceptului de „conflict”, expunându-se asupra etimologiei și accepțiunilor date acestuia de diferiți specialiști. Ideea centrală promovată ține de lipsa unei definiții unice a conflictului în dreptul internațional și utilizarea ambiguă a acestuia, ceea ce nu este favorabil soluționării eficiente a conflictelor internaționale.

Analizând problema utilizării conceptului dat în actele juridice internaționale, cercetătoarea trasează o paralelă între conflict și diferendul internațional și situația de natură să genereze un diferend, elucidând o distincție netă între aceste categorii. În același timp, abordează și coraportul dintre conflict și criză, conflict și război, subliniind faptul că criza poate constitui o etapă în evoluția conflictului, în timp ce războiul reprezintă un tip distinct de conflict (armat) de o intensitate sporită.

Nu mai puțin semnificative sub acest aspect se dovedesc a fi lucrările cercetătorilor români, precum: M.-V. Grigoroiu (Crizele și conflictele contemporane. București, 2006); V. Bucătaru (Noțiunea de conflict internațional și esența războiului ca formă de manifestare a conflictului); A. Miroiu, R.-S. Ungureanu (Manual de relații internaționale. Iași, 2006); V. Bogdan (Crizele 27 politico-militare contemporane. București, 2009); M. Mureșan (Războiul eficace, eficacitatea războiului. București, 2004); M. Mureșan, Gh. Văduva (Războiul viitorului, viitorul războiului. București, 2004); Gh. Văduva, M. St. Dinu (Crizele politico-diplomatice ale începutului de mileniu. București, 2005); C. Hlihor, E. Căpățînă (Comunicarea în conflictele și crizele internaționale. București, 2007) etc.

Privite în ansamblu, aceste lucrări prezintă importanță prin faptul că abordează detaliat etimologia, esența și tipologia conflictelor contemporane, ceea ce permite o mai bună cunoaștere și înțelegere a acestora, moment decisiv pentru soluționarea lor. Bunăoară, o tipologie distinctă a crizelor politico-militare contemporane regăsim în cercetările semnate de V. Bogdan, potrivit căruia crizele cunosc următoarele manifestări: conflictul de joasă intensitate, terorismul, războiul civil și revoluția, războiul internațional.

Accentuînd distincția dintre criză și război, autorul le califică ca fiind două fațete de agravare a diferendelor internaționale. În același timp, cercetătorul identifică și fazele evoluției crizei, subliniind în final că crizele din lumea contemporană se întrepătrund, la originea lor aflându-se bătălia pentru resurse, frontiere și poziții avantajoase în noua configurație mondială pentru putere și influență.

Cu idei importante se impune în domeniu și cercetătorul autohton, prof. Al. Burian care, cu ocazia tratării științifice a relațiilor internaționale , abordează într-un mod inedit problematica rolului forței militare ca instrument al politicii externe a statelor în relațiile internaționale, atât în perioada bipolară, cât și în cea post-bipolară, sesizând principalele transformări produse.

Prin esență, autorul ne oferă un tablou destul de sugestiv al cauzalității conflictelor internaționale, cât și al factorilor concreți care alimentează probabilitatea declanșării acestora și a celor ce contribuie la reducerea intensității distructive fatale a lor. În contextul abordării geopoliticii lumii contemporane, cercetătorul s-a oprit mai detaliat asupra războiului în calitatea sa de institut social, argumentând faptul că sursele acestuia rezidă în imperfecțiunea omului. În contextul dat, atenționează că pentru a înțelege just esența războiului și a găsi căile și mijloacele adecvate pentru prevenirea lui, trebuie luate în considerare nu numai toate atributele naturii omului, dar și întregul complex de factori sociali, socioculturali, economici, teritorial-geografici, politici și de altă natură a existenței comunității umane.

În aceeași ordine de idei, de rând cu analiza concepției formulate de S. Huntington (coliziunea civilizațiilor), autorul se expune și asupra surselor și principalelor forme ale războaielor din lumea contemporană, marcată de globalizare, răspândirea armelor de distrugere în masă și a posibilităților în descreștere ale pământului. Vorbind nemijlocit despre problematica soluționării conflictelor internaționale, notăm că și acest subiect a fost reflectat (mai mult sau mai puțin) în studiile enunțate, precum și în o serie de alte lucrări științifice.

O atenție deosebită în doctrină se acordă, în special, principiului soluționării pașnice a diferendelor internaționale ca principiu fundamental al relațiilor internaționale.

În același timp, prezintă importanță și lucrările tematice semnate de: D. Popescu, T. Chebelevu Soluționarea pașnică a diferendelor internaționale. București, 1993; L. Durnescu Reglementări

internaționale în materie de soluționare pașnică a diferendelor internaționale. Chișinău, 2006; I. Cloșcă Despre diferendele internaționale și căile soluționării lor. București, 1973, Reglementarea prin mijloace pașnice a diferendelor dintre state. București, 1980; Bontea O. Studiu teortico-practic privind diferendele internaționale și dreptul tratatelor internaționale. Chișinău, 2012 etc., în care sunt dezvoltate așa aspecte ca: esența și particularitățile principiului, evoluția istorică a cadrului juridic internațional în materie, variante de interpretări și aplicarea practică a acestuia. Dincolo de aceasta, practic toate lucrările cuprind o expunere detaliată și argumentată a mijloacelor pașnice de soluționare a diferendelor internaționale [5, p. 23], reglementate de normele dreptului internațional contemporan.

Aceste și alte momente sunt cercetate și în lucrările axate pe problema soluționării politice (diplomatice) a diferendelor și conflictelor internaționale. În acest sens, merită enunțați asemenea autori precum: Al. Burian (Metode și procedee de soluționare a conflictelor în politica externă a statelor). Chișinău, 2008; V. Arhiliuc (Diplomația preventivă și securitatea colectivă a statelor. Chișinău, 1999; V. Arhiliuc Diplomația preventivă și dreptul internațional. Chișinău, 2002); I. Ancuț (Diplomația preventivă/preemptivă, fals tratat de securitate. București, 2008); C. Baciu (Conflict și negociere în relațiile internaționale. Munich, 2010); M. Malița (Teoria și practica negocierilor. București, 1972); L.M. Trocan (Formele viciate ale negocierilor internaționale. Tîrgu-Jiu, 2009); A.-V. Istrățescu (Legitimitatea mijloacelor pașnice și militare de rezolvare a crizelor contemporane. București, 2009); M. M. Lebedeva (Политическое урегулирование конфликтов. Москва, 1999); U.A. Șafiev, A. Mirbaşir (Формы завершения и принципы урегулирования политических конфликтов. Москва, 2010 etc. În contextul problematicii enunțate, Al. Burian studiază metodele și procedeele de soluționare a conflictelor în politica externă a statelor. Pornind de la percepția conflictului ca pericol și mijloc de atingere a unor scopuri, cercetătorul a identificat câteva strategii distincte: de gestionare, de stopare și de soluționare a conflictelor, fiecare având rolul și particularitățile sale.

Un aport considerabil a înregistrat și cercetătoarea M. N. Lebedeva, care analizează cu lux de amănunte procesul de soluționare politică a conflictelor. Argumentând necesitatea soluționării politice a conflictelor, autoarea dezvoltă fazele și principiile de bază ale procesului dat, atenționând asupra unor așa momente ca prevenirea conflictelor, gestionarea și soluționarea lor. În același timp, cercetătoarea analizează locul și rolul terței părți în soluționarea conflictului, precum și particularitățile desfășurării tratativelor între subiecții implicați direct sau indirect în conflict. Prin excelență, lucrarea sa reprezintă un studiu fundamental în materia dată. Rolul negocierilor în procesul de soluționare a conflictelor internaționale îl regăsim reflectat în lucrările semnate de M. Malița, care dezvoltă esența, particularitățile și condițiile de eficiență a negocierilor ca mijloc pașnic de soluționare a conflictelor.

La rândul său, L. M. Trocan își direcționează interesul nemijlocit asupra formelor viciate ale negocierilor internaționale, subliniind faptul că acestea își au sursa în nerespectarea normelor dreptului internațional, fapt ce distorsionează practic însăși substanța procesului de soluționare diplomatică a conflictelor internaționale. [4, p. 18].

În același context, A.-V. Istrățescu atrage atenția, asupra legitimității mijloacelor pașnice și militare de rezolvare a crizelor contemporane, ca cerință intrinsecă societății organizate, a cărei absență ar da naștere arbitrariului și abuzului. Evidențiind necesitatea prevalenței mijloacelor pașnice în rezolvarea crizelor, cercetătorul detaliază așa aspecte importante ca legitimitatea mijloacelor diplomatice, a mijloacelor jurisdicționale și a mijloacelor coercitive.

În ceea ce privește legitimitatea mijloacelor militare de soluționare a crizelor, cercetătorul conchide că o intervenție militară colectivă realizată în lipsa aprobării de către ONU nu este atât de ilicită ca în cazul în care ea nu ar îndeplini cumulativ așa condiții ca: să fie absolut necesară, să reprezinte unicul mijloc de restabilire a legalității, prin raportare la principiile dreptului internațional, să fie proporțională cu scopul urmărit, să nu fie determinată de satisfacerea propriilor interese economice, politice, juridice sau de altă natură ale statelor interveniente în teritoriile invadate.

O altă lucrare ce prezintă importanță pentru înțelegerea procesului de soluționare a conflictelor internaționale în lumea contemporană este semnată de V. Arhiliuc, în care autoarea cercetează problema securității colective a statelor și a diplomației preventive.

De rând cu prezentarea originii și trăsăturilor distinctive ale securității colective a statelor, cercetătoarea realizează o incursiune istorică în evoluția acesteia, subliniindu-i particularitățile din perioada Ligii Națiunilor și a celor contemporane, determinate de ONU. Prin esență, se oferă un tablou integrat al schemelor prestabilite (politic și juridic) pentru reacția comunității internaționale la eventualele conflicte internaționale ce se pot declanșa, fiind accentuate, în special, particularitățile măsurilor ce formează așa-numita diplomatie preventivă și evidențiate unele probleme din cadrul sistemului securității colective.

O atenție distinctă merită și lucrările axate pe asemenea aspecte precum reglementarea, controlul și gestionarea conflictelor internaționale. Contribuții distincte la dezvoltarea acestora au înregistrat: Iu. Mărgărit (Gestionarea crizelor din mediul internațional de securitate fără implicarea componentei militare. București, 2009); Gh. Minculete, G.-T. Buceac (Actualitate și perspective privind operațiunile în sprijinul păcii. București, 2007); M. S. Cernoudova (Понятие и способы урегулирования международных конфликтов (правовые аспекты). Архангельск, 2005; Правовые проблемы мирного урегулирования международных конфликтов в рамках международных организаций. Москва, 2006); V. Kremeniuk (Современный международный конфликт: проблемы управления. Москва, 2003); A. I. Skakunov (Международно-правовые процедуры. Москва, 1995) etc. Bunăoară, A.I. Skakunov dezvoltă procedurile juridice internaționale, analizând „soluționarea” și „reglementarea” ca forme de finalizare a conflictelor internaționale și controlul conflictelor. [4, p. 18].

În același timp, autorul acordă atenție strategiei de gestionare a conflictelor, dezvăluind particularitățile medierii, ale operațiunilor pacifatoare și ale măsurilor de constrângere, pe fundalul evenimentelor din viața statelor și a comunității internaționale din ultimele decenii. Un astfel de subiect îl regăsim și în lucrările lui V. Kremeniuk. Urmărind evoluția istorică a preocupării statelor pentru gestionarea conflictelor, autorul constată că în prezent nu poate fi atestată o unanimitate referitor la subiectul căruia îi revine prerogativa politicii gestionării conflictelor. [1, p. 13].

În pofida recunoașterii competenței exclusive a ONU, totuși experiența ultimelor decenii denotă o incapacitate vădită a acestei organizații, mai ales în ceea ce privește realizarea laturii militare a politicii de gestionare a conflictelor. În același timp, nici afirmarea SUA ca o forță potrivită pentru realizarea acesteia nu satisface multe dintre puterile lumii. Prin urmare, mecanismul gestionării conflictelor internaționale, susține cercetătorul, necesită o reconsiderare fundamentală și o voință fermă a statelor de a-l eficientiza. După cum se poate observa, studiile enunțate prezintă o valoare deosebită, dat fiind faptul că sunt axate pe anumite aspecte ale procesului de soluționare a conflictelor internaționale, abordându-le complex și multilateral. O atenție distinctă în context merită lucrarea semnată de către I. Frunze Reglementarea internațională a conflictelor armate interne. Chișinău, 2012.

Reprezentînd un studiu de doctorat, lucrarea prezintă importanță pornind chiar de la subiectul propus spre cercetare – reglementarea conflictelor armate interne, precum și de la obiectivele de cercetare, printre care menționăm: analiza procesului codificării și dezvoltării progresive a normelor internaționale care reglementează conflictele armate interne; calificarea juridică a dezordinilor și tensionilor interne; elucidarea efectelor recunoașterii rebelilor în calitate de parte beligerantă; analiza aspectele conflictului armat intern care determină aplicabilitatea dreptului internațional umanitar; analiza configurației conflictului transnistrean în dreptul internațional umanitar prin prisma cadrului normativ internațional, al jurisprudenței internaționale și a doctrinei în materie etc. Prin esență, este o lucrare ce conține importante repere teoretice pentru cercetarea de față.

O altă lucrare în domeniu este semnată de Cazacu D. Competența teritorială a statului în dreptul internațional public. Chișinău, 2016. În contextul abordării problemei suveranității statului, autoarea se expune și asupra problemei legalității staționării și amplasării forțelor armate străine pe teritoriul altui stat din prisma reglementărilor și practicii internaționale.

O atenție distinctă acordă analizei juridico-practice a statutului operațiunilor de menținere a păcii, ce acționează sub egida ONU, precum și cele ce reies din acorduri regionale, bilaterale sau multilaterale. Într-un final, autoarea conchide că prezența forțelor armate străine pe teritoriul unui stat este o situație de natură să ridice mai multe semne de întrebare, printre care, în special, limitarea

competențelor teritoriale ale statului gazdă, pornind de la conținutul privilegiilor și imunităților membrilor forțelor de menținere a păcii.

O expunere argumentată asupra problemei suveranității statului în contextul reglementării conflictelor internaționale și a intervenției comunității internaționale în conflictele interne atestăm la cercetătorii V. Gamurari și N. Osmochescu (Suveranitatea și dreptul internațional: probleme teoretice și practice actuale. Chișinău, 2007), care abordează subiectul prin prisma unor studii de caz asupra conflictului din Kosovo și a conflictului transnistrean. În mod special, cercetătorii atrag atenția asupra încălcărilor admise de forțele pacificatoare în contextul intervențiilor umanitare realizate, fapt ce prezintă o importanță distinctă pentru prezenta cercetare. Strâns legată de aceste aspecte este și tematica lucrării de doctorat elaborată de Comșa A.- M.

Operațiunile pacificatoare ca factor de reglementare a conflictelor etnopolitice din perspectiva dreptului internațional public. Chișinău, 2015. Scopul acestui studiu rezidă în analiza fenomenului operațiunilor pacificatoare ca factor de reglementare a conflictelor etnopolitice din perspectiva dreptului internațional public, cu determinarea unei legături de cauzalitate existente între organizarea și desfășurarea operațiunilor de pace și soluționarea practică a conflictelor etnopolitice la scara mondială.

Autoarea accentuează în mod special că operațiunile de menținere a păcii în plan practic sunt necesare pentru aplanarea, soluționarea sau cel puțin înghețarea conflictelor, oferind astfel posibilități reale părților implicate să revadă propriile acțiuni și politici și să-și ordoneze contactele pentru stabilirea unui consens și menținerea relațiilor de pace.

În mod cert, semnificația operațiunilor pacificatoare nu se rezumă doar la stabilizarea locală a crizei, dar are în vizor și excluderea influenței acesteia asupra păcii și securității internaționale. Din perspectiva studiului realizat de A.-M. Comșa prezintă o importanță distinctă, mai ales, ținând cont de faptul că operațiunile de pacificare sunt un element important al gestionării conflictelor internaționale ca mijloc de soluționare a acestora.

Paralel interesului științific manifestat față de principiile și mijloacele pașnice de soluționare a conflictelor internaționale, tot mai mult doctrina este preocupată de problema recurgerii la forță în relațiile internaționale. Cu lucrări relevante au contribuit la abordarea acestui subiect: Gâlea I. Folosirea forței în dreptul internațional. București, 2009; Tomescu I.R. Reglementarea folosirii forței în dreptul contemporan – actualitate și perspective. București, 2015; Roșca V. Jurisprudența internațională în materia aplicării forței sau amenințării cu aceasta în dreptul internațional. Chișinău, 2016; Vasilescu A. Redefinirea agresiunii la adresa securității naționale și internaționale. București, 2009 etc. În principal, lucrările sunt axate pe problema conținutului normelor de drept internațional ce interzic recurgerea la forță în relațiile internaționale, precum și cele care admit existența unor excepții în domeniu. [4, p. 18].

Dincolo de aceasta, o atenție distinctă se acordă modului de interpretare a normelor în cauză care, pornind de la practica în domeniu, creează precedente periculoase de recurgere la forță în detrimentul interdicției juridice generale. [5, p. 23].

Evident, cunoașterea esenței conflictelor contemporane și a particularităților procesului de soluționare a lor nu poate fi deplină și reală în afara realizării unor studii de caz asupra conflictelor desfășurate în realitate, în diferite colțuri ale lumii. Prin urmare, de rând cu abordarea științifică a modelelor teoretice, de o valoare incontestabilă este și studierea complexă a conflictelor reale (ce sau produs sau sunt în plină desfășurare). Anume în baza unor asemenea studii pot fi demonstrate (argumentate) ipotezele teoretice, cât și configurate concluzii general valabile.

În viziunea noastră, unele dintre cele mai reprezentative conflicte internaționale din perioada contemporană, care în mare parte reflectă situația reală în sfera relațiilor internaționale și a soluționării conflictelor, se dovedesc a fi conflictul americano-irakian și cel transnistrean, conflicte pe larg abordate în literatura de specialitate.

Merită enunțat în acest sens că conflictul americanoirakian îl regăsim reflectat în lucrările unor așa autori ca: V.Gamurari, N. Osmochescu (ONU contra IRAK: criza și procesul de revigorare a ONU în urma celor două conflicte din Golf); C.-Gh. Balaban (Irakul după aproape patru ani de război); O. Russbach (ONU contra ONU); F. Deheleanu (Secolul XX și securitatea națională:

strategiile de securitate a principalelor state ale lumii); T. D. Troanță Rebeleș (Războiul împotriva terorismului. Realitate, prezent și perspective); P. Buhler (La guerre d'Irak: paysage après la bataille); Sh. Rampton, J. Stauber (Une arme de persuasion massive. De la propagande dans la guerre de Bush en Irak); A.D.K. Veils (Международная безопасность после Ирака); K. Brutent (Иракский «поход» президента Буша: предварительные итоги); U. K. Klark (Как победить в современной войне. Ирак, терроризм и Американская Империя); D.V. Kuznețov (Иракский кризис. Очерк событий. Документы и материалы); N.V. Kuznețova (Влияние войны в Ираке на взаимоотношения США и ООН) etc.

La rândul său, conflictul transnistrean este pe larg studiat de către: I. Boțan (Reglementarea transnistreană: o soluție europeană. Chișinău, 2009); M. Garaz (Evaluarea juridică conform normelor dreptului internațional a procesului de menținere a păcii în conflictul transnistrean. Chișinău, 2001); Gh. Bianov (Reglementarea transnistreană: vectorul „Occidental” și cel „Estic” al compromisului. Chișinău, 2009); A. Iovița (Respectarea Dreptului Internațional umanitar în conflictul armat de pe Nistru: o retrospectivă analitică. Chișinău, 2008); O. Nantoi (Originile și perspectivele soluționării conflictului transnistrean. Chișinău, 2009; Politica Federației Ruse în conflictul din raioanele de est ale Republicii Moldova. Chișinău, 2006); A. Munteanu (Sacrificiu și trădare. Războiul de secesiune din Republica Moldova (1990- 1992). Chișinău, 2005); E. A. Salem (Conflictele contemporane și modalități de reglementare a acestora (în baza conflictelor transnistrean și palestino-israelian). Chișinău, 2006); V. Saca, N. Țveatcov, M. Baibus (Rolul arbitrilor în sistemul relațiilor politice de conflict și de consens în spațiul post-sovietic: cazul Transnistriei. Chișinău, 2006); A. Safonov (Calea Transnistriei. Chișinău, 2009); O. Serebrian (Politică și geopolitică. Chișinău, 2004); C. Solomon, A. Gumeniuc (Conflictul transnistrean și procesul de negocieri în formatul „5+2”. Chișinău, 2008); I. Frunze, V. Țarălungă Configurația conflictului transnistrean în dreptul internațional umanitar. Chișinău, 2010; N. Țveatcov (Problema soluționării conflictelor politice în Republica Moldova (cazul UTA „Gagauz-Yeri” și Transnistriei). Chișinău, 2009.

Considerăm necesar să menționăm faptul, că prin esența sa, conflictul internațional presupune situația de agravare maximă a contradicțiilor în sfera relațiilor internaționale, exprimate în comportamentul părților acestuia sub formă de confruntări și ciocniri active. Limita dintre diferend și conflictul internațional este determinată astfel de prezența sau lipsa comportamentului conflictual al părților sub formă de ciocniri și confruntări active (armat sau nearmat) [13, p. 56-57].

Momentul-cheie în dinamica conflictului internațional este actul de agresiune, care nu doar marchează acutizarea substanțială a conflictului, ci comportă și un pronunțat caracter juridic, presupunând prin esență o gravă încălcare a normelor și principiilor internaționale. În perioada contemporană, acesta este în măsură să declanșeze reacția în forță a comunității internaționale, fapt ce are un impact deosebit asupra procesului de gestionare și soluționare a conflictelor internaționale [9, p. 42].

Ținând cont de faptul că conflictul contemporan a înregistrat transformări radicale, diversificându-se și extinzându-se la scară planetară, având un caracter complex (sub aspectul părților, tacticilor și strategiilor de desfășurare) și extrem de periculos, comunitatea internațională tot mai frecvent recurge la măsuri militare pentru a impune gestionarea și soluționarea acestuia, moment ce a marcat apariția altor tipuri de conflict care prin esență legitimează aplicarea forței în relațiile internaționale. De aici, conflictul contemporan nu este doar o formă de confruntare dintre diferiți subiecți, ci totodată servește ca mijloc de ordonare a relațiilor internaționale, un mijloc de constrângere și sancționare a actorilor ce nu se conformează cadrului juridic internațional. [13, p. 46].

Generalizând, notăm că pe parcursul istoriei recurgerea la forță în relațiile internaționale a evoluat de la un drept al războiului la condamnarea acesteia ca crimă internațională pentru care sunt pasibile de pedeapsă atât statele, cât și persoanele direct responsabile. În prezent, nerecurgerea la forță nu constituie o opțiune a statelor în relațiilor lor internaționale, ci o obligație juridică, asumată la nivel internațional, sub sancțiunea aplicării constrângerii internaționale, chiar armate; orice recurgere la forță se consideră ilegală și urmează a fi sancționată cu excepția cazurilor expres stipulate în Carta ONU. [16, p. 469-470].

Abordarea realistă a actualului mediu de securitate evidențiază faptul că potențialul de risc al declanșării unor noi confruntări armate subzistă și trebuie atent supravegheat. În contextul acestei misiuni, deosebit de importantă este studiarea complexă a „conflictului internațional”, pentru elucidarea esenței și particularităților acestuia, evoluției și trăsăturilor contemporane, a problemelor politice și juridice ce afectează soluționarea eficientă a lor. În fine, în virtutea faptului că conflictul internațional presupune variate forme de manifestare, tot mai mult se impune a fi necesară găsirea unor modalități de sporire a eficacității normelor internaționale care garantează respectarea principiului nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forță în relațiile internaționale. [16, p. 470].

În final, din cele menționate anterior deducem, că problemele soluționării conflictelor internaționale contemporane pot fi reduse la următoarele momente-cheie, precum:

- se denotă restanțe semnificative la capitolul dezvoltării dreptului internațional, în vederea lipsei cadrului juridic necesar pentru reglementarea dreptului la autoapărare, a dreptului de intervenție umanitară, a operațiunilor militare ca răspuns la actele teroriste ș.a.;

- susținem posibilitatea privind interpretarea normelor internaționale în prezenta materie și aplicarea corespunzătoare unilaterală a acestora în lipsa unui mandat din partea societății internaționale, în special a Consiliului de Securitate al ONU, ceea ce duce la subminarea autorității sistemului internațional ce asigură pacea și securitatea în lume.

În urma celor expuse în prezenta investigație la subiectul abordat, conchidem, că complexitatea sistemului relațiilor internaționale impune totodată și necesitatea evaluării științifice a controlului și gestionării conflictelor internaționale, precum și o evaluare a aplicabilității dreptului internațional în vederea asigurării legitimității mijloacelor de soluționare a acestora în perioada contemporană.

Fiind conștienți de actualitatea și necesitatea unei asemenea investigații științifice fundamentale, în prezentul demers teoretic ne propunem realizarea unei cercetări axate pe momentele-cheie expuse, pentru ca astfel, integrându-ne în circuitul științific, să contribuim cu unele viziuni și argumente la aprofundarea și dezvoltarea subiectului în cauză, să propunem căi și soluții eficiente de optimizare a procesului de soluționare a conflictelor internaționale contemporane.

Bibliografie:

1. Băhnăreanu C. Rolul organismelor internaționale în managementul crizelor în regiunea Mării Negre. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2008.
2. Balan O., Osmochescu N., Sîrcu D., Gamurari V. ș.a. Drept internațional public. Ediția a V-a. Chișinău, Tipografia Centrală, 2021.
3. Beatrice Onica-Jarka. Dr. Internațional Umanitar. Note de Curs, București: Universul Juridic, 2010
4. Benchechi M. Combaterea terorismului contemporan și consolidarea sistemului de securitate internațională. În: Autoreferat la Teză de doctor în științe politice la specialitatea 561.01 – Teoria, metodologia și istoria politologiei; instituții și procese politice. Chișinău, 2016.
5. Bontea O. Studiu teoretico-practic privind diferendele internaționale și dreptul tratatelor internaționale. Monografie. Chișinău: Cuvîntul ABC, 2012.
6. Burian A., Gherega C. Sistemul și dinamica conflictului internațional. În: Revista Națională de Drept, 2010, nr. 5-6.
7. Burian Al. Metode și procedee de soluționare a conflictelor în politica externă a statelor. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, 2008, nr. 3.
8. Burian Al. Relațiile internaționale, politica externă și diplomația. Curs de lecții. Ediția a III-a (revăzută și adăugită). Chișinău: CEP USM, 2007.
9. Burian Al., Gherega C. Evoluția politico-juridică a folosirii forței în relațiile internaționale. În: Revista Națională de Drept. 2010, nr. 7-8.
10. Butler M. J. International conflict management. New York, 2009.
11. Cauia Alexandr. Dr internațional umanitar. Manual. Chișinău, Tipografia ”Notograf Prim”, 2020.
12. Gamurari V. Aspecte teoretico-practice privind determinarea fazei începutului punerii în aplicare a dreptului de ocupație în condițiile conflictelor armate contemporane. În: Studii Juridice Universitare, nr. 3-4, anul VII, 2014.

13. Gherega C. Controlul și gestionarea conflictelor internaționale. În: Edificarea statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural și istoric al Moldovei în contextul integrării europene, Materialele conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetatori vol.III, Ediția a V-a (din 28 martie 2011, mun. Chișinău). Chișinău: 2011.
14. Gherega C. Esența conflictului internațional ca element al sistemului relațiilor internaționale. În: *Legea și Viața*, 2010, nr. 6.
15. Gherega C. Legitimitatea mijloacelor de rezolvare a conflictelor contemporane – garanție importantă pentru respectarea drepturilor omului. În: *Respectarea drepturilor omului – condiție principală în edificarea statului de drept în R. Moldova*, Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 17 sept. 2010 (mun. Bălți). Chișinău: S.n., F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2010.
16. Gherega Carolina. Recurgerea la forță în contextul relațiilor internaționale. În: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, nr.3 (12), 2017.
17. Gore G. Recurgerea la forță în relațiile internaționale. În: „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”. Colocviu internațional din 30-31 octombrie 2009. Chișinău, 2009.
18. Purdă N. *Drept internațional umanitar*. București: Lumina Lex, 2004.
19. Roșca V. Jurisprudența internațională în materia aplicării forței sau amenințării cu aceasta în dreptul internațional. În: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 2016, Nr. 3 (Vol.11).
20. Батырь В.А. *Международное гуманитарное право*. Москва: ЗАО Юстицинформ, 2006.
21. Герега К. *Международные конфликты в современном мире: виды и особенности*. В: *Закон и Жизнь*, 2010, № 6.
22. *Международное публичное право*. Отв. ред. К.А. Бекмиев. 3-е издание, перераб. и доп. Москва: Издательство Проспект, 2004.
23. Черноудова М.С. Понятие конфликта в международном праве. В: *Московский Журнал Международного Права*, 2005, № 2.